

Helse- og omsorgsdepartementet
Postboks 8011 Dep
0030 Oslo

Høring av forslag om innføring av et forbud mot synlig oppstilling av tobakksvarer på utsalgssteder samt enkelte andre endringer i tobakkskadeloven og reklameforskriften

Viser til høringsbrev av 27.03.2007 fra Helse- og omsorgsdepartementet med forslag om å innføre et forbud mot synlig oppstilling av tobakksvarer på utsalgssteder. I tillegg er det foreslått enkelte andre endringer i lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakkskader, samt i forskrift 15. desember 1995 om forbud mot tobakksreklame mv.

Bakgrunn

Høringsforslaget har sin forankring i Regjeringens *Nasjonale strategi for det tobakksforebyggende arbeidet 2006-2010*, hvor det under det strategiske området *forebygging av røykestart* skal arbeides med salgsbegrensende tiltak, herunder utrede muligheten for å innføre et forbud mot synlig oppstilling av tobakksvarer på utsalgssteder.

Allerede i 2002 lanserte Regjeringen Bondevik II en målsetting om at andelen unge som røyker skal halveres. Denne målsettingen står fast i overnevnte strategiplan, og betyr at andelen dagligrøykende ungdom skal reduseres fra 24 prosent i 2005 til 12 prosent innen 2010.

Sosial- og helsedirektoratet refererer i sin utredning til erfaringer fra andre land som har vedtatt regler om oppstilling av tobakksvarer i utsalgssteder. Erfaringer fra Island, Canada og Thailand viser at et slikt forbud vil ha særlig gunstig forebyggende effekt overfor unge som ikke røyker eller snuser, samt overfor personer som ønsker å slutte med denne typen produkter.

Undersøkelser har vist at ungdomsrøyking påvirkes av forestillinger av hvor vanlig tobakksbruk er. Utbredt tilgjengelighet til salgssteder og tobakksvarer, samt tobakksvarenes iøynefallende utstilling ved kassene, bidrar til barn og unges forestilling om at tobakksbruk ikke er så farlig og er mer utbredt enn det i virkeligheten er. Sosial- og helsedirektoratet mener derfor et forbud mot synlig framstilling av tobakksvarer på utsalgssteder kan bidra til å redusere barn og unges forsøk på å kjøpe tobakksvarer, samt deres forestillinger om hvor utbredt røyking er og hvor akseptabelt det er å røyke.

Om forslaget og konsekvenser

Helse- og omsorgsdepartementet foreslår i sitt høringsutkast en egen bestemmelse i gjeldende tobakkskadelov om forbud mot synlig oppstilling av tobakksvarer på utsalgssteder.

Departementet foreslår videre at også røykeutstyr skal omfattes av forbudet.

Spesialforetninger for tobakk unntas fra forbudet. Med spesialforetninger menes utsalgssted

som hovedsakelig selger tobakksvarer og røykeutstyr. Videre foreslås det at dagens forbud mot salg fra automat i tobakkskadelovens § 5 justeres slik at det klart fremgår at forbudet kun gjelder selvbetjente automater. Automater som forutsetter kjøp av automatkort ved utsalgssted defineres ikke som selvbetjent, og vil følgelig være tillatt. Forslaget presiserer i midlertid at slike automatkort og automater må ha en nøytral utforming.

Konsekvensene av forbudet er at utsalgsstedene vil måtte fjerne eller dekke til tobakksvarene slik at de ikke er synlige for kundene. Dette kan gjøres ved at tobakksvarene plasseres under disken, i lukkede beholdere over disken, i lukkede skap eller skuffer eller bak skyvedører, skodder eller gardiner som holdes lukket. Opplysninger om utvalg og pris vil fortsatt kunne gis i form av en nøytralt utformet prislister.

Det forventes ikke at innføring av forbudet vil få store økonomiske konsekvenser for dagligvarebransjen på kort sikt som følge av redusert salg av tobakksvarer. Endringer i omsetning forventes imidlertid på lengre sikt ettersom andelen barn og unge som begynner å bruke tobakk reduseres.

Innføringen av et slik forbud vil etter Helse- og omsorgsdepartementets vurdering ikke innebære noen hindring for voksne tobakkskjøpere å kjøpe tobakksvarer eller begrensning av produktutvalget. Det innføres ikke noen begrensning av antallet utsalgssteder.

Diskusjon

Bruk av tobakk og eksponering for tobakk er en av de viktigste enkeltårsaker til sykdom og død i verden. Tobakkskader medfører store helseskader og påfører samfunnet enorme kostnader. Tobakkskader kan i midlertid forebygges og bør derfor være et prioritert satsingsområde. Nasjonalt Folkehelseinstitutt anslår at det årlig dør nærmere 7000 mennesker av tobaksrelaterte sykdommer i Norge. Statistikken avdekker også at det er en nær sammenheng mellom røyking som helseatferd, og sosiale strukturer. Det foreligger klare sosiale forskjeller knyttet til hvem som røyker og hvem som klarer å slutte.

Sosial- og helsedirektoratet vurderer at et forbud mot synlig oppstilling av tobakksvarer vil være et hensiktsmessig og effektivt tobakksforebyggende tiltak, særlig i forhold til barn og ungdom. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag er ikke uenig i dette synet, men for å legge til rette for endringer i befolkningens helseatferd er det også nødvendig å se etter bakenforliggende og strukturelle årsakene til uønsket atferd. Det er derfor viktig å peke på behovet for å implementere ulike strategier for å legge til rette for varige endringer i befolkningens helsevaner.

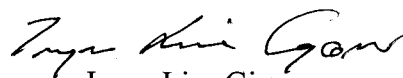
Innføring av et forbud mot synlig oppstilling av tobakksvarer er et tiltak som ikke er i strid med overordnede mål i *Folkehelseplan for Nord-Trøndelag 2005-2008*. Likevel er det grunn til å poengtere at denne planen i stor grad baserer arbeidet innenfor de ulike innsatsområder på en idé om samarbeid i partnerskap med lokale og sentrale aktører. En viktig forutsetning i en slik arbeidsform er at folkehelsearbeidet skal utøves innenfor rammene av lokale demokratiske prosesser. Et forslag om innføring av forbud mot synlig oppstilling av tobakksvarer bryter på enkelte måter med et slikt prinsipp. Enkeltindividet har et betydelig ansvar for egen helse og det er viktig å respektere individets myndighet og innflytelse over eget liv. Lovreguleringer som virkemiddel i folkehelsearbeid kan av den grunn være omdiskutert. Samtidig viser erfaringene at nettopp innen det tobakksforebyggende arbeidet har det god effekt å kombinere ulike strategier. Det er kombinasjonen av lovreguleringer og folkeopplysning som har bidratt til den reduksjon vi allerede har hatt i bruken av tobakksvarer i Norge.

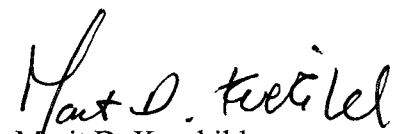
Når det gjelder utsalgsstedenes praktiske håndtering av det foreslåtte forbudet mot synlig oppstilling av tobakksvarer, så kan en se for seg at en mulig konsekvens vil være at kjøp og salg under disk av slike produkter vil bli oppfattet ulikt i befolkningen. Med utgangspunkt i en etisk dimensjon og i den grad sentrale myndigheter mener tobakksprodukter er helseskadelig, og i ytterste konsekvens livstruende, bør ikke kjøp og salg av slike produkter finne sted på utsalgssteder hvor barn og unge har tilgang. Det bør derfor vurderes om ikke denne typen produkter må forbys i utsalgssteder hvor barn og unge har tilgang, og heller selges fra spesialforretninger som i all hovedsak selger tobakksvarer og røykeutstyr.

Konklusjon

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag støtter Helse- og omsorgsdepartementets forslag om innføring av et forbud mot synlig oppstilling av tobakksvarer på utsalgssteder, samt de andre mindre forslag til endringer i lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakksskader, samt i forskrift 15. desember 1995 om forbud mot tobakksreklame mv.

Fylkesmannen mener at forslaget vil innebære tiltak som reduserer tobakkvarers reklamevirkning som vil medføre en positiv forebyggingseffekt, spesielt overfor barn og unge som ikke har begynt å bruke tobakksprodukter. Imidlertid vil Fylkesmannen be om at Helse- og omsorgsdepartementet vurderer nærmere om tobakksprodukter bør forbys i utsalgssteder hvor barn og unge har tilgang, og heller selges fra spesialforretninger.

Inger Lise Gjerv
fylkesmann

Marit D. Kverkild
fylkeslege

Saksbehandlers telefon: 74 16 81 56